

Tóth András¹

A technológiai óriások piaci megregulázásának versenyjogi mozgatói és aspektusai különös tekintettel a Digital Markets Act javaslatra

The Drivers and Aspects of the Regulation of Tech Giants, in particular with regard to the Digital Markets Act

Abstract

A significant part of the legal problems with technology giants can be traced back to insufficient competition. While the increase in market concentration seems to be a common phenomenon, technology giants made this matter and the responsibility of competition law a central issue. As a result of this, the current concept of competition law enforcement has been called into question in the USA. Although in the EU the foundations of competition law have not been questioned in the same way as in the USA, the need for a more robust competition enforcement (including the application of divestiture) or for a regulation going beyond competition law has emerged due to powerful market players in the digital markets. While the competition authorities of the USA filed antitrust lawsuits to break up tech companies, interestingly in the EU it is the competition authorities that urge regulation. In the EU the DMA proposal seems to settle the debate whether competition problems should be handled by the adequate adaptation of competition regulation or by a separate, ex-ante regulation. As a fair market regulation, the DMA proposal indirectly promotes competition in markets and ensures its effective functioning by granting access for competitors to business and customers, creating a level playing field and controlling situations involving abuse of a relative dominant position.

Tárgyszavak: technológiai óriások, USA-versenyjog, EU-versenyjog, Digitális Piacokról szóló szabály, tisztességespiac-szabályozás

Keywords: technology giants, USA competition law, EU competition law, Digital Markets Act, fair market regulation

1. Bevezetés

Technológiai óriások alatt jelen tanulmányban azokat a jellemzően amerikai nagyvállalatokat érttem, amelyek online platformként vagy piacteret (pl. Amazon, Google Play, Apple Store), vagy emberi figyelem és adatok felhasználásával² az online térben reklámozóknak felületet kínálnak, illetve harmadik feleknek adnak el a felhasználók szokásait is megérteni segítő adatokat függetlenül attól, hogy milyen nem pénzért kínált szolgáltatással gyűjtik egybe az emberek figyelmét (pl. Facebook, Google, Youtube). Mindkét kategóriában közös a

platformalapúság mint üzleti modell, amelyre az online tér természeténél (miután kapcsolódásokból áll) fogva lehetőséget kínál. Az offline világban is vannak platformok (pl. kártyatársaságok, tv-csatornák), de az internet ennek lehetőségét megsokszorozza.³ A platformok interakciókat biztosítanak a különböző oldalaik (a kereslet és kínálat) között, és ez lehetőséget ad számukra, hogy akár mindkét oldaltól ellenszolgáltatást szedjenek be.

A technológiai óriásokkal kapcsolatos kifogások egy jó része versenyproblémákra vezethető vissza. Nem véletlen, hogy a digitális piacokkal kapcsolatosan a versenyjog és a versenyhatóságok

¹ A Versenytanács elnöke, a Gazdasági Versenyhivatal elnökhelyettese, tanszékvezető egyetemi docens (KRE-ÁJK).

² NEWMAN, John M.: Regulating Attention Markets, University of Miami Legal Studies Research Paper, July 21, 2019, 22.

³ PIFFAUT, Henri: Platforms, a call for data-based regulation, CPI Antitrust Chronicle, May, 2018, 11.

a legfontosabb szereplők a politikusok és az Európai Unió mellett. Az Európai Unió kétségkívül a technológiai óriások megregulázásának éllovasa lett a világban. Az EU intézményei közül a technológiai óriások szabályozása kapcsán meghatározó szerepet visz az EU Bizottság, amely egyébként egyúttal az EU versenyhatósága is.

Az Európai Unió az online platformok kapcsán eddig három vonatkozásban kezdeményezett szabályozást. Az első körbe az online platformok mint kereskedelmi „játékterek” (önálló ökoszisztémák) egyenlő feltételeinek megteremtése tartozik (lásd P2B rendelet⁴). A második kategóriát az online platformok egységes EU-s belső piacának biztosítását szolgáló szabályozási kezdeményezések adják (pl. geo-blocking rendelet,⁵ online tartalom-előfizetés, hordozhatósági rendelet,⁶ tv/rádió tartalmak határon átnyúló online közvetítése irányelv⁷). A harmadikba pedig az online platfor-

mokon elhelyezett tartalmakért való felelősség kérdései tartoznak (videómegosztók irányelv⁸). Ezeken a szabályokon kívül természetesen vannak olyan horizontális szabályok, amelyek nem kifejezetten az online platformokra lettek szabva, de rájuk is vonatkoznak (pl. elektronikus kereskedelmi irányelv,⁹ a digitális tartalomszolgáltatási szerződés irányelv¹⁰ és az áruk adásvételére irányuló szerződés irányelv,¹¹ terrorista tartalmak elleni irányelv¹²).

Az EU Bizottság által 2020 decemberében előterjesztett szabályozási javaslatok (Digital Services Act¹³ és Digital Markets Act: DMA¹⁴) is az eddigi szabályozási kezdeményezések sorába illeszkednek, ugyanakkor már kifejezetten a technológiai óriásokat célozzák. Az USA tiltakozik is az ellen.¹⁵ A DSA az elektronikus kereskedelmi irányelvet specifikálja tovább a meghatározó platformokon elhelyezett tartalomért való felelősség szabályai-

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1150 rendelete (2019. június 20.) az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról, HL L 186/57, 11.7.19., 57–79.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/302 rendelete (2018. február 28.) a belső piacon belül a vevő állampolgársága, lakóhelye vagy letelepedési helye alapján történő indokolatlan területi alapú tartalomkorlátozással és a megkülönböztetés egyéb formáival szembeni fellépésről, valamint a 2006/2004/EK és az (EU) 2017/2394 rendelet, továbbá a 2009/22/EK irányelv módosításáról HL L 60, 2.3.2018, 1–15.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1128 rendelete (2017. június 14.) az online tartalomszolgáltatásoknak a belső piacon való, határokon átnyúló hordozhatóságáról, HL L 168, 30.6.2017, 1–11.

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/789 irányelve (2019. április 17.) a műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 93/83/EGK tanácsi irányelv módosításáról, HL L 130, 17.5.2019, 82–91.

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1808 irányelve (2018. november 14.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról HL L 303, 28.11.2018, 69–92.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1808 irányelve (2018. november 14.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról HL L 303, 28.11.2018, 69–92.

⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól HL L 178., 2000.7.17., 1–16.

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelve (2019. május 20.) a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, HL L 136, 2019. 5. 22., 1–27.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 136., 2019. 5. 22., 28–50.

¹² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/541 irányelve (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról HL L 88., 2017.3.31., 6–21.

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról szóló javaslat, 15.12.2020 COM(2020) 825 final 2020/036.

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a digitális ágazat vonatkozásában a megtámadható és méltányos piacokról (digitális piacokról szóló jogszabály) szóló javaslat 15.12.2020 COM (2020) 842 final 2020/0374.

¹⁵ ESPINOZA, Javier–POLITI, James: US warns EU against anti-American tech policy, Financial Times, June 15, 2021. <https://www.ft.com/content/2036d7e9-daa2-445d-8f88-6fcee745a259> (letöltés: 2021. 06. 25.).

nak rendezése érdekében. A DMA pedig az elmúlt néhány év EU-versenyjogi gyakorlatát formálja ex-ante szabályozási elvárássá az egyenlő versenyjogi játéktér, a relatív erőfölénnyel való visszaélés megelőzése és az egységes belső piac előmozdítása érdekében. Meg kell jegyezni (és lentebb ez részletesen bemutatásra is kerül), hogy a DMA-javaslat szabályozási kötelezései mögött sok esetben még csak folyamatban lévő (nem is lezárult) versenyügyek megfontolásai húzódnak meg.¹⁶ Azt is meg kell jegyezni, hogy az online platformok szabályozásának fenti három kategóriája közül a másodikat, az EU egységes belső piacának alakítását már a versenyjogi gyakorlat is befolyásolta bizonyos mértékig. Igaz, ez a versenyjogi gyakorlat még nem a jelen tanulmány tárgyát képező technológiai óriásokat, hanem főleg az elektronikus kereskedelmi és audiovizuális szolgáltatások területi korlátozásait célozta.

Jelen tanulmányban bemutatom, miért is van szükség a versenyjogot meghaladó szabályozásra a technológiai óriások által okozott versenyproblémák miatt, továbbá kitérek arra, hogy a technológiai óriások piaci megregulálásának milyen megközelítési módjai alakultak ki az USA-ban és az EU-ban. Szintén foglalkozok a DMA és az azt megelőző EU-s technológiai óriásokat érintő szabályozási kezdeményezések mögötti versenyjogi ügyekkel.

2. A technológiai óriások piaci megregulálásának eltérő megközelítési módjai az óceán két partján

A technológiai óriások felemelkedése főleg az USA-ban reflexióra készítettek a versenyjog (USA-ban antitröszt) célját illetően.¹⁷ Mára a Google dominálja a keresőmotorok piacát¹⁸ és a mobiltelefon operációs rendszerének piacát,¹⁹ a Facebook pedig meghatározó a közösségi média területén.²⁰ Ezek a cégek a hétköznapi felhasználók számára is sokkal kézzel foghatóbb problémákat okoznak. (Elég csak a közvélemény-kutatásra utalni, hogy az USA-ban 4 felhasználóból 3-an aggódnak a legnagyobb technológiai platformok által birtokolt piaci erő miatt.²¹). A versenyhatóságokat több bírálat is érte amiatt, hogy évekig tétlenül nézték a technológiai óriások növekedését. 2009–2018 között a Google, Apple, Facebook, Amazon 400 fúziót hajtott végre, miközben egyet sem tiltottak meg ezek közül.²² 2012-ben például az FTC fontolgatta a Google elleni antitrösztfellépést, de végül letett erről.²³ Az EU első komolyabb beavatkozására a Google ellen is csak 2017-ben került sor.²⁴ Az óceán mindkét partján közben a versenyhatóságok nem elleneztek olyan összefonódásokat sem, amelyek jelentősen hozzájárultak a technológiai óriások megerősödéséhez. Ide kell mindenképpen sorolni a *Google/DoubleClick* és *Facebook/*

¹⁶ Dzhuliiia LYPALO: Can Competition Protect Privacy? An Analysis Based on the German Facebook Case, (2021), 44, World Competition, Issue 2, 195.

¹⁷ GÖNCZÖL Tünde: A hipszter antitrösztirányzat és kritikái, Verseny és Szabályozás 2018, MTA KRTK Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest 2019, 13–43.

¹⁸ CLEMENT, J.: Global market share of search engines 2010–2020, Statista, November 20, 2020. <https://www.statista.com/statistics/216573/worldwide-market-share-of-search-engines/> (letöltés: 2021. 03. 15.).

¹⁹ O'DEA, S.: Market share of mobile operating systems worldwide 2012–2020, November 30, 2020. <https://www.statista.com/statistics/272698/global-market-share-held-by-mobile-operating-systems-since-2009/> (letöltés: 2021. 03. 15.).

²⁰ GILBERT, Nestor: 100 Essential Facebook Statistics: 2020/2021 Market Share Analysis & Data <https://financesonline.com/facebook-statistics/> (letöltés: 2021. 03. 15.).

²¹ RAYMOND, Chris: Americans Say Nation's Big Tech Companies Have Too Much Power, September 24, 2020. <https://www.consumerreports.org/consumer-protection/big-tech-companies-have-too-much-power-americans-say/> (letöltés: 2021. 06. 28.).

²² FURMAN Jason et al.: Unlocking Digital Competition (2019) 84 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/785547/unlocking_digital_competition_furman_review_web.pdf (2021. 03. 15.).

²³ KOVACIC, William: Roads not taken: The Federal Trade Commission and Google, Concurrences, September 2020, No 3.

²⁴ COMP/ AT.39740 – Google Search (Shopping).

WhatsApp fúziókat. Különösen is előbbi összefonódás következményeként a Google olyan vertikálisan integrált online hirdetési vállalkozássá vált (hiszen a DoubleClick megszerzése tette számára lehetővé a böngészési adatok megismerését), amely mára az online hirdetési piac főbb problémáinak egyike lett például a francia versenyhatóság ágazati vizsgálata szerint.²⁵

A piacok (benne a digitális is) folyamatos koncentrációja²⁶ (bár vannak, akik ezt vitatják²⁷) kapcsán az elmúlt években az USA-ban felmerült, hogy az amerikai versenyjog 70-es években letért a szociális vagy strukturalista megközelítés útjáról, amelyet felváltott az árközpontú megközelítés a Chicagói iskola hatására a fogyasztói jólét jegyében.²⁸ Az elmúlt években felerősödtek azok a hangok,²⁹ amelyek szerint ezért vissza kell térni az amerikai versenyjog 70-es évek előtti eredeti megközelítéséhez. Ezt az irányzatot nevezik neostrukturalistának,³⁰ neo-Brandeis³¹ iskolának, vagy hívják antitrösztpopulizmusnak, illetve hipszter antitrösztnek is.³² Az amerikai versenyjog korai szakaszában ugyanis a 20. században (egészen a század közepéig) a piaci koncentrációra a nem hatékony működés egy forrásaként tekintettek. Louis Brandeis (múlt század eleji bíró) szerint a piaci folyamatok természetes eredményével szembe lehet szegülni, ha az koncentrációhoz vezet. Az ezen megközelítéshez visszatérés jegyében

ben a Biden elnök által az FTC élére jelölt Khan még diákként írt munkájában sokkal agresszívabb versenyjogi jogalkalmazás mellett érvelt a felfaló árazás, a vertikális integráltság szerepének hangsúlyosabb figyelembevétele vagy az essential facility doktrína kiterjesztő értelmezése formájában.³³

Robert Bork volt az, aki a fogyasztói jólétet helyezte a trösztellenes politika középpontjába és az alacsony árat tette meg egyedüli fokmérőjének.³⁴ Bork szerint a magas piaci részesedés nagy valószínűséggel betudható a méretgazdaságosságnak és a nagyobb hatékonyságnak. Meglátása szerint a trösztellenes szabályozás csak azt szolgálja, hogy a kisvállalkozásokat megvédje a versenytől, szétaprózza a piacokat, és csökkentse a költséghatékonyt. Amikor a Chicagói iskola dominánssá vált, az lett a széles körben elfogadott nézet, hogy belépési (szabályozó) korlátok hiányában az erőfölényes helyzet úgysem fenntartható hosszú távon. Mára azonban a gyakorlat a Chicagói iskolát is meghaladta abban az értelemben, hogy a fogyasztói jóléti hatáselemzés jelenleg már nem kizárólag árközpontú.³⁵

Mindenesetre ezen a történeti példán is jól látszik, hogy a piaci hatalom a versenyjogban kritikus kérdés, olyannyira, hogy elharapózása esetén egyenesen az alapjai is megkérdőjeleződhetnek miatta. Kovacic szerint csak idő kérdése volt, hogy az üzleti botrányok vagy a gazdasági válság

²⁵ L'Autorité rend son avis sur la publicité en ligne, Autorité de la concurrence, 06 mars 2018. www.autoritedelaconcurrency.fr/fr/communiqués-de-presse/lautorite-rend-son-avis-sur-la-publicite-en-ligne (letöltés: 2021. 06. 25.).

²⁶ Lásd GEORGIEVA, Kristalina–DÍEZ, Federico J. –DUVAL, Romain–SCHWARZ, Daniel: Rising Market Power—A Threat to the Recovery? IMF Blog, March 15, 2021. <https://blogs.imf.org/2021/03/15/rising-market-power-a-threat-to-the-recovery/> (letöltés: 2021. 06. 28.).

²⁷ WRIGHT, J. D.–DORSEY, E.–KLICK, J.–RYBNICEK, J. M.: Requiem for a Paradox: The Dubious Rise and Inevitable Fall of Hipster Antitrust. *Arizona State Law Journal*, 2019, Volume 51 Issue 1 (Spring), 293–369.

²⁸ KHAN, Lina M.: Amazon's Antitrust Paradox, *Yale Law Journal*, January 2017, Vol. 126., No 3., 712–805.

²⁹ Democrat Senators, A Better Deal: Cracking Down on Corporate Monopolies, July 2017. <https://perma.cc/U3ZS-8K5C> (letöltés: 2021. 06. 25.).

³⁰ MARTY, Fred: Protecting the competitive process, not a competitive structure, *Chilling Competition*, November 26, 2020. https://chillingcompetition.com/protecting-the-competitive-process-not-a-competitive-structure-by-fred-marty/#_ftn8 (letöltés: 2021. 03. 15.).

³¹ Egykori amerikai Legfelsőbb Bírósági bíróról Louis Brandeis, aki a „minél nagyobb, annál rosszabb” jegyében a versenyző struktúrák fenntartása mellett és a piaci hatalmak ellen érvelt. Lásd DORSEY, Elyse–RYBNICEK, Jan M., WRIGHT–Joshua D.: Hipster Antitrust Meets Public Choice Economics: The Consumer Welfare Standard, Rule of Law, and Rent-Seeking, *CPI Antitrust Chronicle*, April 2018, 29.

³² WRIGHT, Joshua D.–PORTUESE, Aurélien: Antitrust Populism: Towards a Taxonomy, *Stanford Journal of Law, Business, and Finance*, 2020, Vol. 21, No. 1.

³³ KHAN, Lina M.: Amazon's Antitrust Paradox, *Yale Law Journal*, January 2017, Vol. 126., No 3., 712–805.

³⁴ TEPPER, Jonathan–HEARN, Denise: *The Myth of Capitalism, Monopolies and the Death of Competition*, Wiley, 2019, 157.

³⁵ HOVENKAMP, H. J.: Is Antitrust's Consumer Welfare Principle Imperiled? *University of Pennsylvania Carey Law School*, 2019. https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2987&context=faculty_scholarship (letöltés: 2021. 06. 28.).

gok következtében felszínre törnek a populista érzelmek a nagy vállalatokkal szemben, és a politikának arra kell majd irányítania a figyelmét, hogy szigorúbb mércét állítson a versenyellenes magatartások értékelése vonatkozásában, amely végül dekoncentrációhoz fog vezetni.³⁶

Az EU-versenyjogról egyes szerzők szerint el lehet mondani, hogy eleve „hipszter”³⁷ abban az értelemben, hogy az EU versenyjogát meghatározó német ordoliberalis iskola a II. világháború keserű tapasztalatain okulva összekötötte a piaci hatalom ellenszerét, a versenyt a demokrácia megőrzésével.³⁸ Erre is visszavezethetően az EU-ban az erőfölényes vállalatok többletfelelősségi elve³⁹ már eddig is lehetővé tette az EU Bizottság számára a fellépést a digitális óriások ellen,⁴⁰ igaz, egyes vélemények szerint ezek inkább marginális és nem a problémák középpontjában álló kérdé-

sekre vonatkoztak (lásd a már hivatkozott Google Shopping-ügyet).⁴¹ Az EU-ban így az amerikaihoz hasonló módon ugyan nem kérdőjeleződött meg a versenyjog hatályos érvényesülési koncepciója, de az EU-ban is felmerült annak kérdése, hogy a versenyjog szabályainak, illetve alkalmazási tesztjeinek módosításával, akár erőteljesebb versenyjogi beavatkozással (pl. feldarabolás)⁴² vagy versenyjogot meghaladó szabályozással lehetne-e még hatékonyabban fellépni a technológiai óriásokkal szemben.⁴³

Míg az USA-ban a versenyhatóságok feldarabolási kereseteket adtak be, a politikusok európai stílusú szabályozási javaslatokat fogalmaztak meg.⁴⁴ Biden elnök 2021. július 9-én írt alá egy elnöki rendeletet,⁴⁵ amely három vonatkozásban erősítene a technológiai óriásokkal szembeni versenyjogi kontrollt. Egyrészt a killer acquisitionok

³⁶ KOVACIC, William E.: Failed Expectations: The Troubled Past and Uncertain Future of the Sherman Act as a Tool for Deconcentration, *Iowa Law Review*, 1989, 74, 1105–1150.

³⁷ DESAI, Kiran: Changing Competition Law for the Digital Sector, *CoRe – European Competition and Regulatory Law Review*, 1/2021., Vol. 5., 13.

³⁸ DEUTSCHER, E.–MAKRIS, S.: Exploring the ordoliberal paradigm: The competition-democracy nexus. *Competition Law Review*, 2016, 11(2), 181–214.; GERBER, D. J.: Constitutionalizing the economy: German neo-liberalism, competition law and the „new” Europe, *The American Journal of Comparative Law*, 1994, 42(1), 25–84.

³⁹ 1983. november 9-i NV Nederlandsche Banden-Industrie Michelin kontra Bizottság ítélet, C-322/81, EU:C:1983:313, 57. pont.

⁴⁰ VALDIVIA, Eduardo Aguilera: The Scope of the Special Responsibility upon Vertically Integrated Dominant Firms after the Google Shopping Case: Is There a Duty to Treat Rivals Equally and Refrain from Favouring Own, *World Competition*, 2018, 41. Issue 1, 43–68; SAUTER, Wolf: A duty of care to prevent online exploitation of consumers? Digital dominance and special responsibility in EU competition law, *Journal of Antitrust Enforcement*, July 2020, Volume 8, Issue 2, 406–427.

⁴¹ ZÓDI Zsolt: Az USA Igazságügyi Minisztériumának keresete a Google ellen – a versenyjog dilemmái a platformgazdaságban, *Gazdaság és Jog*, 2020/10., 6–8.

⁴² PARRY, Jacob: MEPs push for rules that allow EC to ‘breakup’ offenders – IMCO, January 28, 2021 https://app.parr-global.com/intelligence/view/intelcms-2ng9mg?utm_source=Notifications&utm_medium=Email&utm_campaign=Alert&utm_term=5bad06eca3fa340018bd26b6&ssouid=ABADDE3C-90A9-4069-AC3C-FCF30B60C671 (letöltés: 2021. 03. 15.); ROBERTSON, Adi: European lawmakers asked Mark Zuckerberg why they shouldn’t break up Facebook, May 22, 2018 <https://www.theverge.com/2018/5/22/17380982/mark-zuckerberg-european-parliament-meeting-monopoly-antitrust-breakup-question> (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁴³ FURMAN, Jason et al.: Unlocking Digital Competition, 2019, 84. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/785547/unlocking_digital_competition_furman_review_web.pdf (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁴⁴ MATTIOLI, Dana–TRACY, Ryan: House Bills Seek to Break Up Amazon and Other Big Tech Companies June 11, 2021 <https://www.wsj.com/articles/amazon-other-tech-giants-could-be-forced-to-shed-assets-under-house-bill-11623423248> (letöltés: 2021. 06. 15.). A demokraták Competition and Antitrust Law Enforcement Reform Act javaslata európai mintákat követ. Ez a javaslat csökkentené a fúzió jogellenességének megállapításához szükséges küszöbértéket a jelenlegi „jelentősen csökkentheti a versenyt” (ún. SLC) tesztől az alacsonyabb küszöbértéket jelentő „verseny jelentős csökkentésének érzékelhető kockázata” értékelésére. Ezzel együtt a javaslat a bizonyítási terhet is megfordítaná és a fuzionáló feleknek kellene bizonyítaniuk, hogy a javasolt ügylet nem károsítaná érdemben a versenyt a koncentráció növelése által. A javaslat tiltaná továbbá az erőfölényben lévő vállalkozásoknak, hogy „kizáró magatartást tanúsítsanak, amely érzékelhető kockázatot jelent a verseny károsítására.”

⁴⁵ <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/07/09/fact-sheet-executive-order-on-promoting-competition-in-the-american-economy/>

tekintetében megköveteli az összefonódások fokozottabb ellenőrzését, különösen a domináns internetes platformok esetében, figyelemmel az induló vállalkozásokra, az adatok felhalmozására, az „ingyenes” termékek általi versenyre és a felhasználók magánéletére gyakorolt hatásra. Másodszor a rendelet ösztönzi az FTC-t, hogy dolgozzon ki részletes szabályokat az adatfelhalmozás kezelésére. Harmadszor, a rendelet előírja az FTC számára, hogy írjon elő olyan szabályokat, amelyek megtiltják az online piacterek számára, hogy üzletfeleik adatait saját céljukra használva, tisztességtelen versenyelőnyre tegyenek szert.

Közben a politikusok az Európai Unióban is felvetik az amerikai technológiai óriások feldarabolását,⁴⁶ de érdekes módon éppen a versenyhatóságok azok, akik meg sürgetik a szabályozási megoldást. A strukturális (piac szerkezetébe, tulajdonviszonyokba való) versenyhatósági beavatkozások nem ismeretlenek sem az EU-ban,⁴⁷ sem pedig az USA-ban. Már önmagában a feldarabolási fenyegetettség visszatartó erővel bírhat, ezért szükséges a szabályozás alá vonási javaslat stratégiai kezelése. Például, amikor a Microsoft

az USA-ban feldarabolási fenyegetéssel szembe-sült, akkor egyes vélemények szerint önkorlátozásba menekült.⁴⁸ Ennek köszönhetően a Microsoft internetes böngészője eljelentéktelenedett, de azok is, akik akkor ennek a hasznélvezői voltak. Mára a piacvezető internetes böngésző a Google Chrome.

Míg az USA-ban széles körű történelmi precedens áll rendelkezésre a vállalati feldarabolásra,⁴⁹ addig erre az EU-ban inkább csak az infrastruktúra szektorban (jellemzően az energetikában⁵⁰) van példa. A brit szabályozás⁵¹ is a versenyjogon kívül teszi lehetővé a piaci verseny alapjainak megteremtése érdekében piacvizsgálat keretei között, igaz, versenyhatósági hatáskörbe utaltan. Ezt a brit szabályozást alapul véve⁵² – szemben a szektorfüggetlen brit szabályozástól – az EU Bizottság DMA-javaslatát csak a digitális piacokban megteremténé a feldarabolás lehetőségét.

Az USA-ban fentiek alapján nem véletlen, hogy a technológiai óriásokkal szemben megfogalmazott kifogások hatására a versenyhatóságok feldarabolási kereseteket adtak be. 2020. október 20-án ugyanis az USA Szövetségi Igazságügyi Minisztere és még 11 republikánus állam főügyésze pert

⁴⁶ Lásd PARRY, valamint ROBERTSON (38. lj.); ESPINOZA, Javier–KHAN, Mehreen: France and Netherlands join forces to back EU move against tech giants, *Financial Times*, October 15, 2020. <https://www.ft.com/content/4a9ed79e-c8c8-4b47-8055-lcd029541c32> (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁴⁷ Az EU-ban a szerkezeti beavatkozások jellemzően kötelezettségvállalás formájában jelennek meg. Egyetlen ügyről tudni csak, amelyben jogsértés megállapítása mellett került sor szerkezeti intézkedésre: COMP/AT.39759 – ARA Foreclosure. KOVÁTS Surd–SZABÓ Gábor: Versenyjogi beavatkozások az energiapiacokon az Európai Bizottság gyakorlatában, in: szerk.: VALENTIN Pál–NAGY Csongor István–BEREZVAI Zoltán: Verseny és Szabályozás 2019, KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2020, 170.

⁴⁸ Lásd TEPPER–HEARN: (30. lj.) 94.; LAMOREAUX, Naomi R.: The Problem of Bigness: From Standard Oil to Google, *Journal of Economic Perspectives*, Summer 2019, Volume 33, Number 3.58.

⁴⁹ Összességében több tucat ilyen eset volt a XX. században. SULLIVAN, E. Thomas, „The Jurisprudence of Antitrust Divestiture: The Path Less Traveled”, *Minnesota Law Review*, 2002, 1178. <https://scholarship.law.umn.edu/mlr/1178> (letöltés: 2021. 03. 15.). Lásd TEPPER–HEARN: (30. lj.) 157. (Ezek közül talán a legnevezetesebbek: 1911: Standard Oil; 1945: Alcoa; 1967: United Shoe Machinery feldarabolása; 1973-ban az FTC nyolc olajvállalatot (Exxon, Shell, Mobil, Texaco, Socal, Gulf, Amocom és Arco) darabolt fel azért, hogy kötelezte őket finomítói kapacitásuk 40-60%-a eladására; 1982: AT&T feldarabolása.

⁵⁰ 2013-ban a Bizottság elfogadta a CEZ kötelezettségvállalását annak kapcsán, hogy elidegeníti a termelőeszközei egy részét (erőművek) (800–1000 MW) egy megfelelő vásárló (versenytárs) számára a Cseh Köztársaságban. (COMP/AT.39727 – CEZ). 2009-ben az RWE (COMP/39.402 – RWE Gas Foreclosure), egy, a gázszállító piacon erőfölényes vállalkozás kihasználva a németországi hálózata nyújtotta lehetőségeket, elindította a német gázszállító vállalatának divesztícióját. 2008-ban az E.ON (COMP/39.388 – German Electricity Wholesale Market) elindította a termelőkapacitásai együtödének divesztícióját, valamint a teljes nagyfeszültségű hálózati rendszer leválasztását a németországi cég ellenőrzése alatt tartott elosztási hálózatról. 2010-ben az ENI (COMP/39.315 – ENI) kötelezettséget vállalt arra, hogy eladja egy megfelelő vásárló részére Olaszországban a nemzetközi gázszállító vezetékeit, amelyek Oroszországból és Észak-Európából hoznak be gázt.

⁵¹ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/40/schedule/8> (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁵² WHISH, Richard: New Competition Tool: Legal comparative study of existing competition tools aimed at addressing structural competition problems with a particular focus on the UK's market investigation tool, Publications Office of the European Union, 2020. https://ec.europa.eu/competition/consultations/2020_new_comp_tool/kd0420573enn.pdf (letöltés: 2021. 03. 15.).

indított a Sherman Act 2. § alapján a Google ellen és kérték a bíróságtól a feldarabolását.⁵³ Ezt követte 2020. december 9-én a Szövetségi Kereskedelmi Bizottság (FTC), amely beperelte a Facebookot a 46 állam legfőbb ügyészével együttműködve. Az FTC a szövetségi bíróságon olyan döntést kért, amely többek között az Instagram és a WhatsApp leválasztását teremtené meg.⁵⁴ Ezen kereset tükrözi azt az amerikai irodalmi álláspontot, amely szerint azon múltbeli fúziókat, amelyek hozzájárultak a technológiai óriások megerősödéséhez, utóbb felül kellene vizsgálni.⁵⁵ 2021 júniusának végén a bíróság elutasította az FTC és a szövetségi államok keresetét, mert nem tudták alátámasztani a Facebook erőfölényes pozícióját.⁵⁶

Az EU-ban a digitális gazdaság versenyproblémái kapcsán maguk a versenyhatóságok (ideértve az EU Bizottságot, aminek 2019-től a digitális korszakért felelős ügyvezető alelnöke egyben az EU versenyügyi biztosa is) azok, akik a technológiai óriások szabályozás alá vonását sürgetik úgy, hogy az új hatáskörök gyakorlására magukat ajánlják. A Benelux államok versenyhatóságainak közös nyilatkozata⁵⁷ és a francia

versenyhatóság javaslata⁵⁸ is a versenyhatóságok digitális óriásokkal szembeni szabályozási megerősítése mellett érvelt. A 2021-ben elfogadott német szabályozás pedig már fel is jogosította a német versenyhatóságot a digitális kapuőrökkel⁵⁹ szembeni fellépésre.⁶⁰ A brit CMA⁶¹ a versenyhatóságon belüli dedikált szervezeti egység létrehozását javasolta versenyjogot kiegészítő további eszközök megteremtése mellett. A DMA-javaslat kapcsán is az EU versenyhatóságai közös nyilatkozatban kérik, hogy a DMA alkalmazásában (a kapuőri kijelölés és a mentesítés kivételével) kapjanak ők is szerepet az 5. és 6. cikkbe ütköző magatartásokkal szembeni fellépés formájában.⁶²

Miközben tehát a versenyhatóságokat bírálókat érték amiatt, hogy a technológiai óriások a szemük láttára és némely esetben az asszisztálásuk mellett nőttek nagyra, addig az EU-ban a versenyhatóságok a technológiai óriások megregulázásának zászlóvivői és úgy tűnik, az új hatáskörök élvezői is lesznek. Mindenképpen figyelemre méltó fejlemény, hogy az EU-ban a versenyhatóságok ilyen értelemben megerősödve kerülnek ki a kritikákból.

⁵³ Department Files Complaint Against Google to Restore Competition in Search and Search Advertising Markets, Department of Justice Office of Public Affairs, October 20, 2020. <https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-sues-monopolist-google-violating-antitrust-laws> (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁵⁴ FTC Sues Facebook for Illegal Monopolization, Federal Trade Commission, December 9, 2020, <https://www.ftc.gov/news-events/press-releases/2020/12/ftc-sues-facebook-illegal-monopolization> (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁵⁵ Lásd TEPPER–HEARN (30. l.) A Facebook ellen megfogalmazott vád során az FTC azt állította, hogy a vállalkozás a monopol helyzetére való fenyegetések elhárítására szisztematikus stratégiát alkalmazott, amikor a WhatsAppot és az akkor feljövő riválisát, az Instagramot megszerezte.

⁵⁶ CPI: *Judge Dismisses FTC's Antitrust Lawsuit Against Facebook*, (June 28, 2021) <https://www.competitionpolicyinternational.com/judge-dismisses-ftcs-antitrust-lawsuit-against-facebook/> (01/07/2021).

⁵⁷ Belgian Competition Authority, Dutch Authority for Consumers & Markets, and Luxembourg Conseil de la Concurrence, Joint memorandum on challenges faced by competition authorities in a digital world, 2019. <https://www.belgiancompetition.be/en/about-us/publications/joint-memorandum-belgian-dutch-andluxembourg-competition-authorities> (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁵⁸ L'Autorité publique sa contribution au débat sur la politique de concurrence face aux enjeux posés par l'économie numérique. Autorité de la concurrence, 21 février 2020. www.autoritedelaconcurrence.fr/fr/communiqués-de-presse/lautorite-publique-sa-contribution-au-debat-sur-la-politique-de-concurrence (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁵⁹ Egy vállalkozás, amely különösen a többoldalú piacokon és hálózatok esetén jelentős erővel bír, kiemelkedő, piacokon átívelő jelentőséggel rendelkezik a verseny szempontjából.

⁶⁰ Amendment of the German Act against Restraints of Competition, Bundeskartellamt, January 19, 2021. https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemitteilungen/2021/19_01_2021_GWB%20Nouvelle.html (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁶¹ Online platforms and digital advertising Market study final report, CMA, July 1, 2020.

⁶² Joint paper of the heads of the national competition authorities of the European Union, How national competition agencies can strengthen the DMA, was endorsed by national competition authorities at the ECN Directors General's meeting of 22 June, 2021., 28. pont. https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/EN/Others/DMA_EC_N_Paper.html?jsessionid=AF567C0C3AB5A4288224A6C113B1A410.1_cid381?nn=3591568 (letöltés: 2021. 06. 25.).

3. A versenyjogot meghaladó szabályozás szükségessége

A DMA-javaslatlalt az EU-ban eldőlni látszik annak kérdése, hogy a versenyjogi szabályok, illetve jogalkalmazási tesztek tágításával, szélesítésével vagy ex-ante szabályozással kell-e kezelni a technológiai óriások által okozott versenyproblémákat. Vannak ugyanis szerzők, akik a versenyjogi tesztek módosításában,⁶³ radikálisabb versenyjogi kötelezettségek alkalmazásában is (pl. algoritmus és nemadat-megosztás, átmeneti lekapcsolás, versenytársak állami támogatása)⁶⁴ és nem a szerintük durvább beavatkozást jelentő ex-ante szabályozásban látják a megoldást. Igaz, kérdés, hogy ezek mennyivel kevésbé durva beavatkozások a piaci versenybe, mint az ex-ante tisztességtelen piaci magatartást tiltó szabályozás. Talán az is elmondható, hogy ez az ex-ante átváltás a versenyjogról segíthet feloldani azt a vitát is, hogy a versenyjognak a fogyasztói jólét vagy az egyenlő piaci jártékért biztosítása legyen-e a feladata.⁶⁵ Ez utóbbit

ugyanis tisztességtelen piaci magatartást tiltó szabályozás tárgyává téve a versenyjogot meg lehet hagyni abban a hatékonyság alapú működésben, amely irányba az elmúlt évtizedekben kifejlődött.

A nem versenyben létrejövő piaci hatalmak ex-ante szabályozása közkeletű kérdés (lásd hálózatos iparágak liberalizációt megelőző szabályozását⁶⁶). Az már talán nem ennyire nyilvánvaló, hogy a versenyben létrejövő piaci hatalmak esetében is vannak olyan helyzetek, amelyek során az ex-post versenyjogi beavatkozás hatástalannak bizonyul, mert a károkozás megismétlődik. Márpedig a technológiai óriások kapcsán ez a helyzet.

Jelenleg a Facebook ellen vizsgálódik az EU Bizottság⁶⁷ és a német versenyhatóság⁶⁸ is adatkizsákmányolás miatt (emlékeztet a tárgyban már született más hasonló ügyben német döntés a Facebookkal szemben⁶⁹). Az üzletfelek adatainak vertikális versenyben való tisztességtelen, versenylőnyt keletkeztető felhasználása miatt az EU Bizottság előtt az Amazon,⁷⁰ a Facebook⁷¹ és a Google⁷² ellen van folyamatban eljárás. Önpre-

⁶³ Például, ha az algoritmusok olyan piacokon is megkönnyítik az összejátszást, amelyek nem felelnek meg az oligopolisztikus interdependenciatesztnek, akkor módosítani kell ezeket. JANKA, Sebastian Felix–UHSLER, Severin Benedict: Antitrust 4.0 – the rise of Artificial Intelligence and emerging challenges to antitrust law, *European Competition Law Review*, 2018, Issue 3., 39, 112.

⁶⁴ GAL, Michal–PETIT, Nicolas: Radical Restorative Remedies for Digital Markets, September 6, 2020, *Berkeley Technology Law Journal*, Vol. 37, No. 1, 2021. <https://ssrn.com/abstract=3687604> (letöltés: 2021. 06. 28.). Ezt megelőzően Glen Weyl és Eric Posner már a létező szabályozási keretek innovatív felhasználása és nem újak létrehozása mellett érvelt a fogyasztói károk csökkentése érdekében a digitális piacokon, lásd POSNER, E. A.–WEYL, E. G.: *Radical markets: uprooting capitalism and democracy for a just society*, 2018.

⁶⁵ Lásd ZÓDI Zsolt: Az USA Igazságügyi Minisztériumának keresete a Google ellen – a versenyjog dilemmái a platformgazdaságban, *Gazdaság és Jog* 2020/10., 6–8.

⁶⁶ Lásd TÓTH András: *Az elektronikus hírközlés és média gazdasági szabályozásának alapjai és versenyjogi vonatkozásai*, Infokommunikáció Könyvek, HVG-Orac, Budapest, 2008.

⁶⁷ BEYOND, Lydia–WHITE, Aoife: Facebook's Libra Currency Gets European Union Antitrust Scrutiny, August 20, 2019. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-08-20/facebook-s-libra-currency-gets-european-union-antitrust-scrutiny> (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁶⁸ Bundeskartellamt examines linkage between Oculus and the Facebook network, Bundeskartellamt, December 10, 2020. https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemitteilungen/2020/10_12_2020_Facebook_Oculus.html (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁶⁹ Bundeskartellamt prohibits Facebook from combining user data from different sources, Bundeskartellamt, February 7, 2019. www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemitteilungen/2019/07_02_2019_Facebook.html (letöltés: 2021. 06. 29.).

⁷⁰ Antitrust: Commission opens investigation into possible anti-competitive conduct of Amazon. European Commission, July 17, 2019. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/mt/ip_19_4291. (letöltés: 2021. 06. 29.).

⁷¹ Antitrust: Commission opens investigation into possible anticompetitive conduct of Facebook, European Commission, June 4, 2021. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_2848 (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁷² ESPINOZA, Javier: Brussels asks news groups to describe their data deals with Google. *Financial Times*, December 9, 2019. www.ft.com/content/a6183776-1a74-11ea-97df-cc63de1d73f4. (letöltés: 2021. 06. 25.).

ferencia miatt vizsgálja az EU Bizottság⁷³ és az olasz versenyhatóság⁷⁴ is az Amazont, miután a Google-t az EU Bizottság már elmarasztalta hasonlóért (lásd korábban a már hivatkozott Google Shopping-ügyet). A Google, az Apple, az Amazon ellen azért folyik további EU bizottsági eljárás, mert felmerült, hogy az érintett cégek korlátozzák más hangvezérelt asszisztensek elérését az eszközeiken.⁷⁵ Az Apple ellen ezenkívül két további EU bizottsági eljárás van folyamatban egyrészt az alkalmazás-áruházának szerződési feltételei,⁷⁶ másrészt az Apple Playjel kizárólagos használatának előírása miatt.⁷⁷ De szép számmal találunk a technológiai óriásokkal szemben tagállami versenyjogi eljárásokat is. Az olasz versenyhatóság az Enel elektromos autó appjának Google Autóból való kizárása miatt büntette a Google-t erőfölénnyel való visszaélés miatt.⁷⁸ A Google-t a francia versenyhatóság is megbírságolta erőfölénnyel való visszaélésért amiatt, mert saját reklámértékesítő piacterét részesítette előnyben.⁷⁹ Az Európai Bizottság 2021. június 22-én indított ugyanígy ebben a körben a Google online reklámértékesítési gyakorlatának

vizsgálatára eljárást.⁸⁰ De a Google-t vizsgálja a brit versenyhatóság is a harmadik felek cookie-jainak eltávolítása miatt.⁸¹

A technológiai óriásokkal szembeni fenti számos eljárás elég erős jelzés arra vonatkozóan, hogy a versenyügyek önmagukban nem bírnak elégséges visszatartó erővel. Az ex-post beavatkozással elérhető elrettentés ilyenkor nem képes hatékonyan visszatartani a jogsértéstől, és kikényszeríteni a jogkövető magatartást. A Nobel-díjas Tirole szerint az óriáscégeket nem rendíti meg az erőfölénnyel való visszaélés miatt rájuk kiszabott bírság és nem tartanak a jó hírnevük sérelmétől sem.⁸² A méretgazdaságosság és hálózati hatás kombinációja egyetlen vállalkozás javára billentheti az egész piacot (tipping), amikor a verseny a piacért és már nem a piacon folyik.⁸³ Ebben az esetben a piaci hatalom tartósan is fennállhat, miként a technológiai óriások példája is mutatja.

A DMA-javaslat⁸⁴ indokolása kifejezetten elismeri, hogy a versenyjogi érvényesítés utólag történik, és gyakran nagyon összetett tények kiterjedt, eseti alapú vizsgálatát igényli.⁸⁵ Az EUMSZ 102. cikkét ugyanis csak lassú⁸⁶ és nehézkes eljá-

⁷³ Antitrust: Commission sends Statement of Objections to Amazon for the use of non-public independent seller data and opens second investigation into its e-commerce business practices, European Commission, November 10, 2020. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2077 (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁷⁴ LARGER, Thibault: Italy competition watchdog opens probe into Amazon, adding to EU list, April 16, 2019. <https://www.politico.eu/article/italy-competition-watchdog-opens-probe-into-amazon-adding-to-eu-list/> (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁷⁵ CHEE, Foo Yun: EU regulators to probe Alexa, Siri and other voice assistants, Reuters, July 16, 2020. <https://www.reuters.com/article/us-eu-antitrust-tech-idUSKCN24H1VP> (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁷⁶ Apple investigated in UK over 'unfair' App Store claims, BBC.com, March 4, 2021. <https://www.bbc.com/news/technology-56279514>.

⁷⁷ Antitrust: Commission opens investigations into Apple's App Store rules, European Commission, June 16, 2020. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1073 (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁷⁸ Italy fines Google for excluding Enel e-car app from Android Auto, Reuters, May 13, 2021. <https://www.reuters.com/technology/italys-antitrust-fines-google-102-million-euro-abuse-dominant-position-2021-05-13/> (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁷⁹ The Autorité de la concurrence hands out a €220 millions fine to Google for favouring its own services in the online advertising sector, Autorité de la concurrence, June 07, 2021. <https://www.autoritedelaconcurrence.fr/en/article/autorite-de-la-concurrence-hands-out-eu220-millions-fine-google-favouring-its-own-services> (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁸⁰ Antitrust: Commission opens investigation into possible anticompetitive conduct by Google in the online advertising technology sector, European Commission, June 22, 2021. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3143 (letöltés: 2021. 06. 29.).

⁸¹ CMA opens investigation into possible abuse of dominance arising from Google's „Privacy Sandbox” browser changes, Practical Law competition, January 8, 2021. [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-029-1182?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-029-1182?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true) (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁸² TIROLE, Jean: Telecommunications and competition i.n. The economics of antitrust and regulation in telecommunications, Edward Elgar Publishing, 2004.

⁸³ Stigler Committee on Digital Platforms Final Report, Stigler Center News, 2019. <https://www.chicagobooth.edu/research/stigler/news-and-media/committee-on-digital-platforms-final-report> (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁸⁴ Lásd Európai Bizottság (14. lj.).

⁸⁵ Lásd Európai Bizottság, (14. lj.). 5. preambulumbekkezdés.

⁸⁶ MONTI, Giorgio: The digital Market Act, Improving its Institutional design, European Competition and Regulatory Law Review CoRe, 2021, Volume 5 Issue 2, 90–101.

rások során lehet alkalmazni. Például a Bizottság 6 éves vizsgálat után kötelezte a 60%-os piaci részesedésű Microsoftot, hogy tegye lehetővé a hozzáférést a versenytársai számára.⁸⁷ Két évvel később, amikor az EU Bizottságnak büntetőbírsággal kellett arra kényszerítenie a Microsoftot, hogy teljesítse is a kötelezettségeit, a cég piaci részesedése már 74% volt.⁸⁸ De nézzünk egy újabb keletű példát, a Google-ügyet, amely során – hét év vizsgálat után – szabott ki bírságot az EU Bizottság a vállalkozásra, mert előnyben részesítette saját árösszehasonlító szolgáltatását. Ebben az ügyben pedig úgy tűnik, hogy a Google kötelezése a versenykorlátozó üzleti gyakorlat korrigálására a mai napig nem oldotta meg a versenytársak problémáit, mert azt nem sikerült jól meghatározni.⁸⁹

Mindezek a példák azt támasztják alá, hogy vannak olyan piaci helyzetek, amikor a versenyjogi ex-post beavatkozások visszatartó ereje nem elég hatásos, miközben átmenetileg (az ex-ante szabályozás megszületéséig) az egyetlen szabályozói eszközt jelentik. A versenyjog elégtelensége esetén további beavatkozási eszközöket is számításba kell venni, úgymint az ex-ante szabályozás vagy a strukturális beavatkozás (pl. feldarabolás), illetve más vélemények szerint a versenyjog szabályainak, illetve jogalkalmazási tesztjeinek szigorítása.

4. A DMA-javaslat piacsabályozási koncepciója

A technológiai óriások piaci megrendszabályozása kapcsán több tényező figyelembevételére is felmerült.

Egyrészt ezek a cégek nem csak versenyben, de szellemi tulajdont képező innovációiknak is köszönhetően tettek szert piaci hatalomra és a sza-

bályozásnak az innovációs motivációt nem szabad fenyegetnie.⁹⁰ Ezzel kapcsolatban ki kell térni a schumpeteri versenyelméletre, amely szerint a szellemi tulajdont létrehozó beruházás jutalma a monopol pozíció, amely biztosítja a szellemi tulajdon létrehozásába való befektetés megtérülését.⁹¹ Ezért ilyen esetben a szellemi tulajdon elismerése és a befektetések ösztönzésének fenntartása miatt óvatosabb szabályozási megközelítésre van szükség.⁹² Ugyanakkor éppen a technológiai óriások szolgáltatnak arra példát, hogy a schumpeteri versenyelmélet az innovációkkal jellemzett piacokon megdőlni látszik, hiszen a technológiai óriások piaci hatalma évtizedes távlatban töretlen, mert új innovatív piaci szereplők nem tudják őket letaszítani a trónról.⁹³

Éppen ezért az innovatív piacokon az új piacra lépők fontos szereplők, hiszen számukra is az innováció biztosítja a profitábilis piacra lépési képességet.⁹⁴ Emiatt előttük a piacot a belépés szempontjából szabaddá kell tenni, már ami az üzletfelekhez és fogyasztókhoz való hozzáférést illeti. Ezért hangsúlyozza a Nemzetközi Valutaalap is, hogy a digitális piacokon az interoperabilitás biztosítása és adathordozhatóság a verseny élénkítésének fontos eszköze,⁹⁵ és ezekkel a DMA-javaslat is számol.

Felmerül persze, hogy a technológiai óriások által birtokolt adarmennyiséghez kell-e a versenytársaknak hozzáférést biztosítani. A DMA ilyen kötelezettséget a keresőmotorok anonimizált click & query adatain túl azonban nem ír elő. Az Európai Bizottság 2020 elején kiadott Adatstratégiájában jelezte, hogy a piaci szereplők közti (B2B) adatmegosztást egy 2021-re tervezett adattörvényben első sorban önkéntes alapon ösztönöznék azt, de bizonyos szektorok esetében akár kötelezővé is tenné FRAND (*fair, reasonable, and non-discriminatory*)

⁸⁷ COMP/C-3/37.792-Microsoft. 499. pont.

⁸⁸ Lásd Európai Bizottság (81. lj.) 355. lábjegyzet.

⁸⁹ WALDERSEE, Victoria–CHEE, Foo Yun: EU's Vestager says Google's antitrust proposal not helping shopping rivals, Reuters, November 7, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-eu-alphabet-antitrust-idUSKBN1XH2I8> (letöltés: 2021. 03. 15.).

⁹⁰ WAKED, Diana I.: Antitrust as Public Interest Law: Redistribution, Equity and Social Justice, The Antitrust Bulletin 2020 Vol. 65(1) 98.

⁹¹ SHELANSKI, Howard A.–SIDAK, J. Gregory: Antitrust Divestiture in Network Industries, The University of Chicago Law Review, 2001, Volume 68 Winter, Number 1., 5.

⁹² Lásd Dutch Vision on Data Sharing between Businesses, Government of the Netherlands, February 1, 2019, www.government.nl/documents/reports/2019/02/01/dutch-vision-on-data-sharing-between-businesses (letöltés: 2021. 06. 25.).

⁹³ Lásd GAL-PETIT (lj. 58.).

⁹⁴ VISCUSI, W. Kip–HARRINGTON Joseph E.–VERNON, John M.: Economics of Regulation and Antitrust, 4th Edition, MIT Press Books, The MIT Press, 2005, edition 4, 569.

⁹⁵ Lásd GEORGIEVA et al. (23. lj.).

alapon, ha a versenyjog nem lenne elégséges.⁹⁶ Létezik már ilyen szektorális szabályozási előírás kötelező adatmegosztásra, például az autójavítás körében használatos egyes információk megosztásáról⁹⁷ vagy a pénzügyi szektorban.⁹⁸

A technológiai óriások versenyjogot meghaladó szabályozása kétféle típusú versenyproblémából fakad. Egyrészt vannak azok a versenyproblémák, amelyek a technológiai óriások relatív erőfölényének ügyfelekkel és üzletfelekkel való kihasználására vezethetők vissza, míg a versenyproblémák egy másik köre a technológiai óriások vertikális integráltságából fakad, amelynek köszönhetően versenyelőnyökre tesznek szert a vertikum alsó szegmensében folyó versenyben a vertikum felső szegmensében fennálló erő (pl. operációs rendszer vagy bizonyos alapvető adatok birtoklásának köszönhetően⁹⁹) áttemelése által.

Az online platformgazdaságban ugyanis megkülönböztethetjük a felhasználókat és azokat az üzletfeleket, akik a platform felületén keresztül fejtik ki piaci tevékenységüket (és ebben az értelemben lehetnek a platform versenytársai is, pl. az Amazon harmadik fél eladói) azoktól a versenytársaktól, akik a vertikálisan integrált online platformszolgáltató ökoszisztémáján (platformján) kívül kínálják kiegészítő jellegű szolgáltatásaikat (pl. hangasszisztensek, online fizetési szolgáltatók, versenytárs keresőmotorok). Míg a felhasználók/üzletfelek esetében az (adat) kizsákmányolástól, a relatív erőfölénnyel való visszaéléstől kell megóvni a feleket (lásd DMA 5. cikk a) és 6. cikk a) pontja

szerinti adatfelhasználás tilalma; 5. cikk b) pont szerinti MFN tilalom), addig az utóbbi esetben biztosítani kell a piac támadhatóságát, az egyenlő kereskedelmi feltételeket a platform ügyfeleinek versenytársak általi elérhetőségén keresztül, ezzel elejét véve a piaci hatalom kapcsolódó piacra való átvetítésének (pl. DMA 5. cikk c) pontja szerinti kiegészítő szolgáltatás platformon kívüli körből igénybe vehetőség biztosítása, 6. cikk c) pontja szerinti versenytárs alkalmazások telepíthetőségének felkínálása, 6. cikk d) pontja szerinti önpreferencia tilalma, 6. cikk f) pontja szerinti interoperabilitás biztosítás, 6. cikk j) pont szerinti keresőmotor click & query adatokhoz hozzáférés és 6. cikk k) pontja szerinti szoftveráruházhoz hozzáférés).

Miként arról fentebb volt szó, az innováció vezérelt piacokon az új cégek piacra lépési lehetőségei kritikus fontosságúak. Emiatt a piacok támadhatóságának biztosítása alapvető kérdés. A DMA-hatáselemzéshez készült piaci tanulmány – összhangban a tanácsi végkövetkeztetésekkel¹⁰⁰ – szerint a kapuőrök aláássák az innovációt és a romboló hatással járó piacra lépést, ezáltal korlátozzák a végfelhasználók számára elérhető szolgáltatások választékát és változatosságát, hozzájárulva az árak emelkedéséhez.¹⁰¹ A DMA a piac megtámadhatóságát a felhasználók és üzletfelek alternatív választási lehetőségeinek és autonómiájának szélesítésével kívánja elérni.¹⁰²

A relatív erőfölény a vertikális viszonyokra jellemző, amely sokszor vevői erőből fakad.¹⁰³ Ebből

⁹⁶ Communication from the Commission to European Parliament, European Council, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions: A European strategy for data. Brussels, 19.2.2020 COM(2020) 66 final, 16.; Ezt a megközelítést a 2021 májusában az Adattörvény tervezet tárgyában kiírt nyilvános konzultációt indító dokumentumában is megerősítette a Bizottság. Ref. Ares (2021)3527151 – 28/05/2021. https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13045-Az-adatkormányzasi-rendelet-es-az-adatbazisok-jogi-vedelmere-vonatkozó-modosított-szabályok_hu (letöltés dátuma: 2021. 07. 01.).

⁹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 715/2007/EK rendelete (2007. június 20.) a könnyű személygépjárművek és haszongépjárművek (Euro 5 és Euro 6) kibocsátás tekintetében történő típusjóváhagyásáról és a járműjavítási és -karbantartási információk elérhetőségéről HL L 171, 29.6.2007, 1–16.

⁹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelve (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 337, 23.12.2015, 35–127.

⁹⁹ Például a versenytárs keresőmotor-fejlesztőknek algoritmusaik megbízhatóbb működése érdekében szükségük lehet a Google és Microsoft kezelésében lévő nagy mennyiségű felhasználói click&query adatra. Lásd CMA (55. lj.) 92.

¹⁰⁰ Conclusions of the Council of 9 June 2020 on Shaping Europe's Digital Future, point 50. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/06/09/shaping-europe-s-digital-future-council-adopts-conclusions/> (letöltés: 2021. 06. 25.).

¹⁰¹ Digital Markets Act Impact Assessment support study, Executive Summary and Synthesis Report, VIGIE number: 2020/630., 8.

¹⁰² PETROPOULOS, Georgios: The EU's Digital Markets Act (DMA) May 9, 2021. <https://www.competitionpolicyinternational.com/the-eus-digital-markets-act/> (letöltés: 2021. 06. 25.)

¹⁰³ Evidentiary Issues in Proving Dominance 2006., OECD, DAF/COMP, 2006, 35., 236.

a szempontból a DMA-javaslat inkább hasonlít a kiskereskedelmi láncok beszállítóinak védelmét biztosító szabályozásra,¹⁰⁴ mint amilyen a magyar kereskedelmi törvény¹⁰⁵ jelentős piaci erő (JPE) ex-post szabályozása, amelynek alkalmazása a magyar versenyhatóság hatáskörébe tartozik. A 2020 augusztusában hatályba lépett belga egyoldalú gazdasági függés kihasználását tiltó ex-post szabályozás is – amelyet bár elsősorban a kiskereskedelmi láncok beszállítóinak védelmére alkottak, de a javaslatot kidolgozó minisztérium kifejezetten használhatónak tart az online platformoknak kiszolgáltató üzleti partnerek védelme esetében is – versenyhatósági hatáskörbe került.¹⁰⁶ A kifejezetten technológiai óriások piacsabályozására alkotott német jogszabály (amely szintén versenyhatósági hatáskörbe került)¹⁰⁷ azonban ex-ante és ex-post kötelezettségekkel is operál, míg a DMA (ha nem számítjuk a fúziós bejelentést) csak ex-ante kötelezettségeket ismer. A német szabályozás megkülönbözteti a piacokon átívelő jelentőségű vállalkozás és a rá vonatkozó ex-ante kötelezettségeket (pl. önpreferálás és adatkombinálás tilalma, interoperabilitás és adathordozás biztosítása), valamint az ex-post érvényesített relatív

erőfölénnyel való visszaélést is. A német megközelítés ezért dogmatikailag jobban tükrözi a tisztességespiac-szabályozási koncepciót (piaci hatalom átvetítés ex-ante kötelezéssel, illetve relatív erőfölénnyel való ex-post visszaélés megkülönböztetése miatt). Igaz, ebben az értelemben pont az adatkumuláció nem megtámadhatósági, hanem relatív erőfölényes ex-post kötelezettség kellene, hogy legyen. A DMA dogmatikájában nem ennyire tiszta, mert nem ez volt a szabályozás kialakításának a szempontja, hiszen teljes egészében ex-ante jellegű és a kötelezettségeket az automatikus és személyre szabandóság mentén különbözteti meg. Emiatt azonban a relatív erőfölényes kötelezéseket a DMA-ban is dogmatikailag tisztább lett volna ex-post kötelezettséggé előírni.

Mind a támadhatósági (piaci hatalom átemelési tilalmi), mind pedig a relatív erőfölénnyel visszaélést tiltó szabályozás tehát tisztességes piaci versenyt biztosító szabályozásnak tekinthető. Teszem ezt a kijelentést úgy, hogy a tisztességes piaci versenyt biztosító szabályozásnak nincs bevett definíciója az EU jogában.¹⁰⁸ A tisztességes elvárások megjelennek az EU versenyjogában (főleg az EUMSZ 102. cikke alatt¹⁰⁹) a fogyasztóvédelem

¹⁰⁴ Lásd DESAI, Kiran, (33. lj), 14.

¹⁰⁵ A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény.

¹⁰⁶ WIGGERS Marc, VERSTRAETEN, Thomas, STRUIJLAART, Robin: New rules prohibiting the abuse of economic dependence entered into force in Belgium on 22 August 2020 – What does this mean for the digital sector? September 10, 2020. <http://competitionlawblog.kluwercompetitionlaw.com/2020/09/10/new-rules-prohibiting-the-abuse-of-economic-dependence-entered-into-force-in-belgium-on-22-august-2020-what-does-this-mean-for-the-digital-sector/> (letöltés: 2021. 03. 15.).

¹⁰⁷ Entwurf eines Gesetzes zur Änderung des Gesetzes gegen Wettbewerbsbeschränkungen für ein fokussiertes, proaktives und digitales Wettbewerbsrecht 4.0 und anderer wettbewerbsrechtlicher Bestimmungen (GWB-Digitalisierungsgesetz) 07. 09. 2020. https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/Gesetz/gesetzentwurf-gwb-digitalisierungsgesetz.pdf?__blob=publicationFile& (letöltés: 2021. 03. 15.).

¹⁰⁸ DEHDASHTI, Sara Abdollah: B2B unfair trade practices and EU competition law, *European Competition Journal*, 14:2–3., 306.

¹⁰⁹ Lásd Case 127/73 Belgische Radio en Televisie v SV SABAM and NV Fonoir, ECLI:EU:C:1974:25. Az EU Bíróság az ügyben kimondta, hogy az a szerződéses kikötés, amely nem szükséges valamely objektív cél eléréséhez, kizsákmányoló típusú erőfölénnyel való visszaélést valósíthat meg. A Bizottság ilyen összefüggésben a DSD-ügyben [(case COMP D3/34493) Commission Decision of 20 apr. 2001 (112. pont)] kifejezetten tisztességtelennek nyilvánította az ilyen szerződéses kikötést. Szerződéses kikötés azonban azon az alapon is tisztességtelen lehet, hogy alaptalanul korlátozza a másik fél szabadságát. Például a német Facebook-döntés a kizsákmányoló erőfölénnyel való visszaélés tilalmába ütközést azon az alapon is minősítette tisztességtelennek, hogy a Facebook take-it-or-leave-it jelentősége okán a felhasználónak nem volt más választása, mint elfogadni a Facebook egyoldalúan diktált szerződési feltételeit, amelyek lehetővé tették számára, hogy a felhasználóiról harmadik felektől is információkat gyűjtsön. Mivel ez nem önkéntes beleegyezés az ilyen adatkezelésbe, ezért ez GDPR-ba ütközik, amely védi az egyéni szabadság adatokkal való önrendelkezési oldalát. Alexandre KÖHLER: Online Advertising and the Competition for Data: What Abuse are We Looking For?, (2021), 44, *World Competition*, Issue 2, 220.

terén,¹¹⁰ kiskereskedelemben¹¹¹ és újabban már az online platformok szabályozása kapcsán (lásd a már hivatkozott P2B rendeletet). Ezen gyakorlati példák alapján a tisztességesség egyenlő kereskedelmi esélyeket, átláthatóságot, a túlzott vevői erő és kizsákmányolás elleni védelmet jelenti az üzletfelek számára, amelyek közül a kizsákmányolás elleni védelem a vevőket is megilleti, nem csak az üzletfeleket. Jones és Mann egyébként nem talált arra utaló jelet, hogy a tisztességesség biztosítása a piacsabályozás egyéb céljainál alacsonyabb rangú lenne.¹¹² Sőt a tisztességesség elbírás követelménye a magánpiaci szereplők közötti viszonyokban erősítheti a verseny alapú piacgazdaság iránti bizalmat azáltal, hogy a verseny pozitív hozadékát érzékelhetőbbé teszi.¹¹³ Mindezen gyakorlati tapasztalatok alapján – nem pedig a bevett definíció okán – kijelenthető, hogy a DMA-javaslat tisztességességi piaci versenyt biztosító szabályozás, mert fellép a felhasználók és üzletfelek relatív erőfölényből, tárgyalási erőből fakadó kizsákmányolásával szemben (pl. adatok vagy legkedvezőbb

árazási feltételek terén), illetve az egyenlő kereskedelmi, piaci játéktér kialakítása érdekében.

A tisztességesség piaci versenyt biztosító szabályozás kapcsán még különbséget kell tenni a piaci folyamat tisztessége, amelyet eljárási igazságosságnak neveznek, és az eredmények (kimenet) igazságossága között.¹¹⁴ Motta¹¹⁵ szerint a folyamat tisztességességére (a tisztességesség eljárásra, elbírásra)¹¹⁶ építő szabályozás jobban összehangolható a piaci verseny hatékonysági céljaival, kevésbé ássa azt alá.¹¹⁷ A technológiai óriások kapcsán eddig hatályos piacsabályozás ún. P2B rendelet,¹¹⁸ a piaci folyamatok tisztességességét biztosító szabályozás, amely az üzletfelekkel való bánásmód átláthatóságára helyezte a hangsúlyt. A DMA-javaslat a P2B rendeletet kiegészíti,¹¹⁹ a javaslat kötelezettségei egyértelműen a versenyügyekkel érintett magatartások tilalmára fókuszálnak, és mint ilyen, kimeneti tisztességességi piaci-szabályozásnak minősül, emiatt viszont hatványozottan merülnek fel a két szabályozás együttes alkalmazásával járó kérdések.¹²⁰

¹¹⁰ A Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről HL L 95/29, 21.04.1993, 0029–0034; Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, HL L 149/22, 11.6.2015, 59–72.

¹¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/633 irányelve (2019. április 17.) a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról, HL L 111/59, 25.4.2019, 59–72.

¹¹² JONES, Douglas N.–MANN, Patrick C.: The fairness criterion in public-utility regulation: Does fairness still matter?, *The Journal of Economic Issues*, 2001, 35(1), 153–72.

¹¹³ Trust and Public Policy: How Better Governance Can Help Rebuild Public Trust, OECD, 2017, 68.

¹¹⁴ KONOW, James: Which is the Fairest One of All? A Positive Analysis of Justice Theories, *Journal of Economic Literature*, 2003, 41(4), 1188–239.; lásd OECD (111. l.). 68.

¹¹⁵ MOTTA, Massimo: Versenypolitika – Elmélet és gyakorlat, Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központja, 2007, 27.

¹¹⁶ BIGGAR, Darryl: Fairness in Public-utility Regulation: A Theory. *Agenda – A Journal of Policy Analysis and Reform*. 2010. vol. 17, issue 1, 5–32.

¹¹⁷ Platforms at the gate? Initial reactions to the Commission's digital consultations, Oxera, June 2020. <https://www.oxera.com/insights/agenda/articles/platforms-at-the-gate-initial-reactions-to-the-commissions-digital-consultations/> (letöltés: 2021. 06. 10.).

¹¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról (EGT-vonatkozású szöveg.) L 130/92, 17.5.2019, 92–125.

¹¹⁹ Lásd Európai Bizottság (14. l.) 11. preambulumbekzdés.

¹²⁰ MONTI, Giorgio: The digital Market Act, Improving its Institutional design, *European Competition and Regulatory Law Review CoRe*, 2021, Volume 5 Issue 2, 90–101.; DESAI, Kiran: Changing Competition Law for the Digital Sector, *CoRe – European Competition and Regulatory Law Review*, 1/2021., Vol. 5., 13.; Florian C. HAUS–Anna-Lena WEUSTHOF: The digital Markets Act – a Gatekeeper's nightmare? *WuW Nr. 06*, 04. 06. 2021., 321.

5. A DMA-javaslat szabályozási kötelezettségeinek versenyjogi gyökerei

Mint arra fentebb már utalás történt, nem a DMA-javaslat az első, amelynek az online platformok szabályozása kapcsán versenyjogi gyökerei vannak. Már az ún. geo-blocking rendelet elfogadására is azért került sor, mert az online területi korlátozások kezelésére a versenyjog nem volt elég. Az EU Bizottság az elektronikus kereskedelmi Ágazati Jelentésében jelezte, hogy a terület alapú korlátozások egy jelentős része nem szerződésen, hanem jellemzően nem erőfölényes online áruházak egyoldalú döntésén múlik, melyre figyelemmel a versenyjogi rendelkezések (EUMSZ 101. és 102. cikkek) alkalmazásával nem lehet a terület alapú korlátozások rendszerét hatékonyan felszámolni az EU-ban.¹²¹ Meg kell jegyezni, hogy az audiovizuális platformok határokon átnyúló igénybevételére nem vonatkozik a geo-blocking rendelet és a versenyjog sem, amennyiben a területi korlátozás egyoldalú vállalkozói döntésen és nem kétoldalú szerződésen alapul, ahol az érintett vállalkozás ráadásul nem is erőfölényes. Ebben a körben alkalmazandó az online tartalomszolgáltatások EU-n belüli hordozhatóságának biztosításáról szóló rendelet.¹²² Viszont a versenyjog vonatkozik az audiovizuális médiaszolgáltatásokhoz való hozzáférést biztosító fizikai eszközök (dekóderek) határokon átnyúló szerződéses kereskedelmére és hordozhatóságára. Szintén a versenyjog tiltja az audiovizuális médiaszolgáltatások határokon átnyúló közvetítésének szerződéses korlátozását.

A DMA-javaslat automatikusan kötelező és személyre szabandó szabályozási kötelezettségeket különböztet meg, de mindkét kategória elemei mögött fellelhetők versenyjogi esetek vagy még csak folyamatban lévő vizsgálatok.

Az automatikusan kötelező kötelezettségeket szabályozó 5. cikk a) pontja szerint a kapuőr¹²³ tartózkodik az alapvető platformszolgáltatások használatából származó személyes adatoknak a kapuőr által kínált egyéb szolgáltatások során való felhasználásától. Ez a szabályozási elvárás javaslat egy jelenleg az EU Bizottság előtt a Facebookkal szemben folyamatban lévő versenyjogi vizsgálatra hajaz, amely eljárásban az EU Bizottság azt vizsgálja, hogy a Facebook összekapcsolja-e a Libra digitális pénztárcán keresztül megszerzett adatokat a Facebook által nyújtott más szolgáltatással.¹²⁴ Ugyanebben a körben, de a Facebook Oculus virtuális valóság termék adatainak összekapcsolása kapcsán vizsgálódik a német versenyhivatal is.¹²⁵

A DMA-javaslat 5. cikk b) pontja pedig megtiltja az ún. legkedvezőbb elbánást biztosító („most favoured nation”, MFN) klauzulák alkalmazását, ezáltal az üzleti felhasználók ugyanazokat a termékeket és szolgáltatásokat az adott kapuőrnek minősülő online közvetítő szolgáltatatótól eltérő, más online közvetítő szolgáltatatókon keresztül, eltérő feltételekkel és árakkal is értékesíthetik. Ez azt jelentené, hogy a javaslat szűk körben, az üzleti felhasználó saját felülete esetében engedné az MFN kikötését. Ebben a körben eddig nem volt egységes a versenyjogi és szabályozási megközelítés. Az online szállásfoglalás piacán Franciaország, Ausztria, Olaszország és Belgium teljesen betiltotta az MFN klauzulák alkalmazá-

¹²¹ A bizottság jelentése a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek: Végső jelentés az e-kereskedelmi ágazati vizsgálatról, COM(2017), 229 final, 48. pont.

¹²² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1128 rendelete (2017. június 14.) az online tartalomszolgáltatásoknak a belső piacon való, határokon átnyúló hordozhatóságáról HL L 168, 30. 6. 2017, 1–11.

¹²³ A DMA-javaslat alapján egy alapvető platformszolgáltatást működtető vállalkozás annyiban jelölhető ki kapuörként, amennyiben: (i) *a belső piacra hatással bíró méretű* (6,5 milliárd euró árbevétel/65 milliárd euró tőzsdei vagy valós piac érték, legalább három érintett tagállam); (ii) az üzleti felhasználók szempontjából fontos, a végső fogyasztók *hozzáférést adó kaput* tart ellenőrzése alatt (legalább 10 ezer üzleti felhasználói és legalább 45 millió fogyasztói szám) és (iii) fenti pozíciója *megszilárdult és tartós* (az utóbbi három pénzügyi évben fennálló).

¹²⁴ BEYOUND, Lydia–WHITE, Aoife: Facebook’s Libra Currency Gets European Union Antitrust Scrutiny, Bloomberg, August 20, 2019. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-08-20/facebook-s-libra-currency-gets-european-union-antitrust-scrutiny> (letöltés: 2021. 06. 25.).

¹²⁵ Lásd Bundeskartellamt (62. lj.). https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemitteilungen/n/2020/10_12_2020_Facebook_Oculus.html (letöltés: 2021. 06. 25.).

sát, tehát a szűket is.¹²⁶ Franciaországban, Svédországban és Olaszországban azonban a szabályozási tiltás előtt a versenyhatóságok elfogadták az online szállásközvetítés terén a szűkített MFN alkalmazását.¹²⁷ Németországban pedig a versenyhatóság volt eleve szigorú és tiltotta meg a szűk MFN alkalmazását is.¹²⁸ Ezt a döntését a német Szövetségi Bíróság 2021-ben fenntartotta.¹²⁹

A DMA-javaslat 5. cikk c) pontja előírja, hogy a kapuőr az üzleti felhasználók számára biztosítsa, hogy az alapvető platformszolgáltatáson kívül is elérhesse a felhasználóit. Ebben a körben az EU Bizottság Apple App Store-ral szembeni eljárását¹³⁰ kell megemlíteni, amely azért indult, mert az Apple korlátozza a fejlesztőket, hogy tájékoztathassák az iPhone- és iPad-felhasználókat az alkalmazásokon kívüli alternatív (olcsóbb) fizetési lehetőségekről. Szintén ez az Apple elleni eljárás adhatott ötletet a DMA-javaslat 5. cikk c) pontjának, mert ennek a vizsgálatnak az egyik része arra irányul, hogy music streaming szolgáltatást nyújtó webfejlesztőknek (akikkel az Apple versenyez) igénybe kell venniük az Apple „in-app purchase” (IAP) rendszerét.

Ha a DMA-javaslat személyre szabandó javasolt kötelezettségeinek a listáját nézzük, a mögött is több már lezárult vagy még folyamatban lévő versenyügyi eljárást találunk.

A DMA-javaslat 6. cikk a) pontja szerint a kapuőr tartózkodik attól, hogy az üzleti felhasználókkal való verseny során felhasználja azokat a nyilvánosan nem elérhető adatokat, amelyek az alapvető platformszolgáltatása üzleti felhasználóinak tevékenységein keresztül keletkeznek. Ebben a témában három eljárás is folyamatban van az EU Bizottság előtt az Amazon,¹³¹ a Facebook¹³² és a Google¹³³ ellen.

A 6. cikk b) pontja a már lezárult Google¹³⁴- és Microsoft¹³⁵-ügyek tapasztalatain alapul, amely cikk szerint a végfelhasználók számára lehetővé kell tenni, hogy bármely előre telepített szoftveralkalmazást töröljenek. A 6. cikk c) pontja szerinti elvárás szintén a második Microsoft-ügy¹³⁶ inspirálta, amelyben az EU Bizottság kötelezettséggként előírta a cégnek, hogy az operációs rendszere telepítéskor kínálja fel a felhasználóknak a választás lehetőségét a különféle internetes böngészők között. A Google Shopping-ügy¹³⁷ adja a háttérét a 6. cikk d) pontjába foglalt önelőnyben részesítés tilalmának a platformon alkalmazott rangsorolásban. De ennek a cikknek a háttéréhez sorolható a még Amazonnal szemben folyamatban lévő eljárás, ami amiatt indult, mert mesterségesen részesítette előnyben saját kiskereskedelmi ajánlatait és az Amazon logisztikai és szállítási szolgáltatásait igénybe vevő

¹²⁶ CHAPPATTE, Philippe–O’CONNELL, Kerry–DE MORANT, Sarah: European Union – E-commerce: Most Favoured Nation Clauses, Global Competition Review, December 7, 2018. <https://globalcompetitionreview.com/guide/e-commerce-competition-enforcement-guide/e-commerce-competition-enforcement-guide/article/european-union-e-commerce-most-favoured-nation-clauses#footnote-056> (letöltés: 2021. 06. 25.).

¹²⁷ French Competition Authority (Autorité de la concurrence), Decision 15-D-06 dated April 21, 2015; Italian Competition Authority (Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato), Decision dated April 21, 2015; and Swedish Competition Authority (Konkurrensverket) Decision 596/2013 dated April 15, 2015.

¹²⁸ German Competition Authority (Bundeskartellamt), Decision B 9 – 66/10 dated December 20, 2013 and Decision B 9 – 121/13 dated 22 December 2015.

¹²⁹ CONNOR, Charley: German enforcer wins Booking.com appeal, Global Competition Review, May 18, 2021 <https://globalcompetitionreview.com/digital-markets/german-enforcer-wins-bookingcom-appeal> (letöltés: 2021. 06. 25.).

¹³⁰ Lásd European Commission (71. lj.).

¹³¹ Lásd European Commission (64. lj.).

¹³² Lásd European Commission (65. lj.).

¹³³ Lásd ESPINOZA (66. lj.).

¹³⁴ A Google Android-ügy (COMP/AT.40099 – Google Android), amelyben a Bizottság két árukapcsolást kifogásolt: egyrészt, hogy a Google Play Áruház nem szerezhető be a Google Search alkalmazás nélkül, másrészt pedig, hogy a Play Áruház és a Google Search alkalmazás nem áll rendelkezésre a Google Chrome nélkül.

¹³⁵ Két ügy is volt: a T-201/04 sz. Microsoft-ügy (a 2017. szeptember 17-i Microsoft Corp. kontra az Európai Községek Bizottsága ítélet, EU:T:2007:289), amelyben a Windows Media Player és az operációs rendszer összekapcsolása volt a vizsgálat tárgya és a Microsoft (Tying)-ügy (COMP/C-3/39.530. sz. ügy (Microsoft (Tying) HL[2009] C 242., 9.10.2009., 20–22), melyben a Bizottság az Internet Explorer és a Windows operációs összekapcsolását kifogásolta.

¹³⁶ Microsoft (Tying)-ügy, (131. lj.).

¹³⁷ Lásd Google Search (Shopping)-ügy (21. lj.).

piactéri eladók ajánlatait.¹³⁸ A 6. cikk f) pontja szerinti interoperabilitási elvárás a már hivatkozott első Microsoft-ügy következtetését tükrözi. De ennek háttérként említhető az a Google, az Apple és az Amazon ellen folyamatban lévő EU bizottsági eljárás is, melynek tárgya, hogy az érintett cégek korlátozzák-e más hangvezérelt asszisztensek elérését az eszközeiken.¹³⁹ A 6. cikk k) pontja szerint a kapuőr tisztességes és megkülönböztetéstől mentes általános szerződési feltételek biztosítására köteles az üzleti felhasználók számára a szoftveralkalmazás-áruházhoz való hozzáférés kapcsán. Ezen kötelezés mögött az Apple elleni azon vizsgálat sejlik fel, amelynek tárgya, hogy az Apple vajon tisztességes feltételeket szab-e az alkalmazás áruháza fejlesztői számára.¹⁴⁰

Fenti leírást a DMA-kötelezettségek versenyjogi gyökereiről az alábbi táblázat segít áttekinteni:

	Védett jogi tárgy	Versenyügyi eljárás	DMA megfelelő cikke
Relatív erőfölény	felhasználók/üzletfelek kizsákmányolásától való védelme	Facebook Libra adatfelhasználás	5. cikk a) pont
		Amazon, Google, Facebook piactere üzleti felhasználói adatainak saját célra felhasználása	6. cikk a) pont
		tagállami MFN-ügyek és szabályozások, valamint a VBER folyamatban lévő felülvizsgálata ¹⁴¹	5. cikk b) pont
Piac támadhatósága	egyenlő kereskedelmi feltételek biztosítása, piaci hatalom átvételének megakadályozása, hozzáférés ügyfelekhez/üzletfelekhez	Apple Play kötelező előírása	DMA 5. cikk c) pont
		Google és Microsoft árukapcsolásos ügyek	6. cikk b) pont
		Microsoft kötelezése, hogy kínálja fel a versenytárs böngészőket is telepítésre	6. cikk c) pont
		Google és Amazon elleni ügyek önpreferálás miatt	6. cikk d) pont
		Google, Apple, Amazon elleni eljárások harmadik felek hangasszisztenseinek elérhetősége ügyében	6. cikk f) pont
		Apple alkalmazás-áruház használati feltételei	6. cikk k) pont

A DMA-javaslat 12. cikke előírja, hogy a kapuőr vállalkozásoknak értesíteniük kell az EU Bizottságot minden általuk tervezett, más alapvető platformszolgáltatást nyújtó vagy digitális szektorban érdekelt vállalkozást érintő összefonódásról abban az esetben is, ha az összefonódás nem érné el a vállalkozások közötti összefonódásról szóló 139/2004/EK tanácsi rendelet¹⁴² szerinti joghatósági küszöböt. Kérdéses azonban, hogy mit kezd az EU Bizottság ezzel a lehetőséggel, amikor a múltban több olyan engedélyköteles fúziós ügy is volt, amelyek jóváhagyása után komoly versenyaggályok kerültek megfogalmazásra. Az egyik ilyen eset a *Google/DoubleClick*-ügy, amelyben az EU Bizottság úgy vélte, hogy a keresési és böngészési információk összekapcsolása gyakorlati, szerződéses nehézségekbe ütközik, ráadásul csökkentené a DoubleClick mint független szereplő vonzerejét a hirdetőik számára.¹⁴³ Az EU Bizottság akkori véleménye szerint, ha egy ilyen összekapcsolásra sor is kerülne, más, hasonlóan vertikálisan integrált szereplőktől (pl. Microsoft) is beszerezhető lenne ilyen jellegű kapcsolt szolgáltatás. Egyrésztől mára tudjuk, hogy a Google megvalósította a böngészési és keresési előzmények reklámcélú összekapcsolását. Másrészt erősen kérdéses, hogy a Google keresési és böngészési adatokat kombináló hirdetési algoritmusának van-e valóban életképes versenytársa, figyelembe véve azt a kombinált adattömeget, amivel a Google rendelkezik.¹⁴⁴ Ennek az összefonódásnak a következményeként a Google olyan vertikálisan integrált online hirdetési vállalkozássá vált (hiszen a DoubleClick megszerzése tette számára lehetővé a böngészési adatok megismerését), amely mára az online hirdetési piac főbb problémáinak egyike lett. A másik ilyen (a *Facebook/WhatsApp* összefonódás engedélyezésére irányuló) ügyben¹⁴⁵ az EU Bizottság pedig arra

¹³⁸ Antitrust: Commission sends Statement of Objections to Amazon for the use of non-public independent seller data and opens second investigation into its e-commerce business practices, European Commission, November 10, 2020. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2077 (letöltve: 2021. 06. 25.).

¹³⁹ Lásd CHEE (69. lj.).

¹⁴⁰ Lásd BBC. com (70. lj.).

¹⁴¹ Commission staff Working Document Evaluation of Vertical Block Exemption Regulation (SWD(2020) 173 final) Brussels, 8.9.2020 SWD (2020) 172 final.

¹⁴² A Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről (az EK összefonódás-ellenőrzési rendelete) HL L 024, 29.01.2004, 1–22.

¹⁴³ COMP/M.4731 – Google/DoubleClick, 340., 363.

¹⁴⁴ Ez a megfontolás a Google/Fitbit fúziós döntésben kifejezetten teret is nyert. COMP/M.9660 – Google/Fitbit, 400–402. pontok

¹⁴⁵ COMP/M.7217 – Facebook/WhatsApp.

az állaspontra helyezkedett, hogy – bár a WhatsApp nem gyűjti a felhasználói adatait – nem valószínű, hogy az összefonódás után a Facebook a reklámpotenciál kihasználása érdekében elkezdene ezt tenni. Egyrészt, mert a kiélezett piaci verseny miatt a felhasználók elpártolnának a WhatsApptól, melynek vonzereje éppen a titkosságában van. Ehhez egyébként meg is kellene változtatnia a személyes adat kezelési szabályait, amely ráadásul adatvédelmi korlátokba is ütközhet. Másrészt a profilok összekapcsolásának technikai akadályai is vannak.¹⁴⁶ Ennek ellenére az EU Bizottság megvizsgálta a WhatsApp- és Facebook-profilok esetleges összekapcsolásából fakadó versenyhatásokat is, és megállapította, hogy üzletszerzésre alkalmas személyes adathalmazok ezen körön kívül is elérhetők lennének a versenytársak számára.¹⁴⁷ Mára ebben az ügyben is kiderült, hogy a Facebook által hivatkozott technikai akadály a profilok összekapcsolását illetően nem áll fenn, hiszen a fúziót követően a Facebook összekapcsolta a WhatsApp-felhasználókat a Facebook-profilokkal, emiatt a megtevesztés miatt az EU Bizottság bírságot is szabott ki.¹⁴⁸ Ráadásul ebben az ügyben is erősen kérdéses, hogy a profilok növekedéséből és kombinálásából származó előnyt valóban tudják-e észszerűen ellensúlyozni a versenytárs források. A francia versenyhatóság ágazati vizsgálata szerint is a Facebook és a Google mára az online hirdetési piac meghatározó szereplői, mert nagyszámú felhasználó böngészési adatai alapján képesek célzott hirdetések kínálására.¹⁴⁹ Az EU Bizottság szakértői tanulmánya¹⁵⁰ ezért azt ajánlotta, hogy a kapuőr platformok olyan felvásárlásainál, amikor

a céltársaság kisebb, kiegészítő jellegű szolgáltatást nyújt, akkor fogadjon el egyfajta ökoszisztéma alapú megközelítést. Ez a szakértői jelentés szerint annak vizsgálatát jelentené, hogy a kiegészítő jellegű szolgáltatás megszerzése mennyiben teszi lehetővé a domináns szereplő számára a piaci hatalma kiterjesztését és ezáltal az egész ökoszisztéma további erősítését. Van olyan vélemény, hogy az EU Bizottság 2020. decemberi Google Fitbit feletti irányításszerzést jóváhagyó döntése¹⁵¹ elmulasztotta az összefonódás ezen szakértői jelentés szempontjából való vizsgálatát.¹⁵² Másfelől viszont el kell ismerni, hogy egyfajta strukturális kötelezettségként az EU Bizottság előírta a Fitbit adatainak silóban tartását, nevezetesen, hogy azokat nem lehet a Google hirdetési szolgáltatásaihoz felhasználni, mert az online keresés alapú hirdetési piacokon a Fitbit adataival a Google már amúgy is fennálló domináns pozíciója tovább erősödött volna.

Közben az is kiderült, hogy mit kezd majd az EU Bizottság eljárásjogilag ezekkel a bejelentésekkel, ha azok nem teljesítik az EU-s fúziós rendelet¹⁵³ szerinti küszöböket. Míg a DMA-javaslat megteremti az értesülés lehetőségét, addig az eljárásra az EU Bizottság által 2021 márciusában közzétett iránymutatása¹⁵⁴ szerint egy régóta létező, de nem sokszor használt eszköz szolgálna, ez pedig az EU-s fúziós rendelet 22. cikke szerinti áttételi mechanizmus.¹⁵⁵ Ezen cikk szerint egy vagy több tagállam kérelmezheti az EU Bizottságtól bármely összefonódás megvizsgálását, amely ugyan nem teljesíti a bejelentési küszöbszámokat, de hatással van a tagállamok közti kereskedelemre, és

¹⁴⁶ Lásd Facebook/WhatsApp-ügy (141. lj.) 185., 186.

¹⁴⁷ Facebook/WhatsApp-ügy (141. lj.) 188.

¹⁴⁸ Facebook/WhatsApp-ügy (141. lj.).

¹⁴⁹ Lásd Európai Bizottság (22. lj.). Ezt csak súlyosbítják az egyéb versenykorlátozások, mint amit a Bizottság is megállapított 2019-es döntésében [COMP/AT.40411 – Google Search (AdSense)], hogy a Google versenytárskeresési hirdetések elhelyezését nem biztosítja a hirdetési felületeket biztosító partnerhálózatában.

¹⁵⁰ CRÉMER, J. – MONTJOYE Y. A. – SCHWEITZER, H.: Competition Policy for the digital era (final report), European Commission, European Union, 2019.

¹⁵¹ Lásd Google/Fitbit-ügy (140. lj.) 964–973. pontok.

¹⁵² MODRALL, Jay: Google/Fitbit – The EU Commission Misses a Step, Kluwer Competition Law Blog, June 17, 2021. <http://competitionlawblog.kluwercompetitionlaw.com/2021/06/17/google-fitbit-the-eu-commission-misses-a-step/> (letöltés: 2021. 06. 25.).

¹⁵³ A Tanács 139/2004/EK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről, HL L 024, 29/01/2004, 1–22.

¹⁵⁴ Commission Guidance on the application of the referral mechanism set out in Article 22 of the Merger Regulation to certain categories of cases, Brussels, 26.3.2021 C (2021) 1959 final.

¹⁵⁵ KOMNINOS Assimakis: Enter the DMA bis! The new Article 22 Guidance and how it accompanies the DMA, April 13, 2021. <http://competitionlawblog.kluwercompetitionlaw.com/2021/04/13/enter-the-dma-bis-the-new-article-22-guidance-and-how-it-accompanies-the-dma/> (letöltés: 2021. 06. 25.).

azzal fenyeget, hogy jelentősen befolyásolja a versenyt a kérelmező tagállam vagy tagállamok területén. Az EU Bizottság pedig az információ birtokában felkérheti a tagállami versenyhatóságokat, hogy tegyenek hozzá bejelentést, miként ez történt 2021 elején az Illumina/Grail fúzióban.¹⁵⁶ A 22. cikk szerinti áttételt eredetileg a fúziókontrollal nem rendelkező tagállami versenyhatóságok számára alkották, ettől a céltól eltérő felhasználása egyes vélemények szerint felveti a jogbiztonság sérelmét.¹⁵⁷

6. Összegzés

A technológiai óriások mára a társadalmi, politikai, gazdasági, tudományos élet meghatározó témájává váltak. Emiatt nem csak jogi, de számos politikai, kulturális, pszichológiai és szociológiai kérdést is felvetnek. Ráadásul a technológiai óriások által felvetett jogi problémák is sokrétűek, elég, ha csak az adatvédelemre, adózásra gondolunk. Jelen tanulmányban azt mutattam be, hogy a technológiai óriásokkal kapcsolatos jogi problémák egy nem elhanyagolható része a verseny elégtelenségére vezethető vissza. Miközben a piacok koncentrációja, úgy tűnik, általános jelenség, a technológiai óriások ezt a kérdést és ezzel együtt a versenyjog felelősségét is központivá tették. Ennek köszönhető, hogy az USA-ban megkérdőjeleződött a versenyjog hatályos érvényesítési koncepciója is. Bár az EU-ban így az amerikaihoz hasonló módon nem vonták kétségbe a versenyjog alapjait, viszont a digitális piacokon létrejött piaci hatalmak az EU-ban is felvetették az erőteljesebb versenyjogi beavatkozást (akár a feldarabolás alkalmazását) vagy a versenyjogot meghaladó sza-

bályozás szükségességét. Míg az USA-ban a versenyhatóságok feldarabolási kereseteket adtak be, a politikusok európai stílusú szabályozási javaslatokat fogalmaztak meg. Közben a politikusok az Európai Unióban is felvetik az amerikai technológiai óriások feldarabolását, ugyanakkor érdekes módon éppen a versenyhatóságok sürgetik a szabályozási megoldást.

A DMA-javaslattal az EU-ban eldőlni látszik az a vita, hogy a versenyproblémákat a verseny-szabályozás megfelelő adaptálásával vagy külön ex-ante szabályozással kellene kezelni. Bármilyen megoldást is választunk, az beavatkozást jelent egy szellemi tulajdon alapú innováció vezérelt technológiai piac viszonyaiba. Ebből a szempontból a DMA-javaslat óvatos szabályozási mód lehet, hiszen a szabályozás az üzlet- és ügyfelekhez való versenytársi hozzáférés, az egyenlő piaci játéktér kialakításán, illetve a relatív erőfölénnyel való visszaélés helyzetek kontrollján keresztül közvetve segíti a verseny élénkülését, illetve annak tisztességes működését. Ráadásul az innovatív piacokon az új piacra lépők fontos szereplők, hiszen számukra is az innováció biztosítja a profitábilis piacra lépési képességet. Emiatt előttük a piacot szabaddá kell tenni, már ami az üzletfelekhez és fogyasztókhoz való hozzáférést illeti. Továbbá az ex-ante szabályozásra átváltás hozadéka lehet, hogy segíthet feloldani azt a vitát is, hogy a versenyjognak a fogyasztói jólét vagy az egyenlő piaci játéktér biztosítása legyen-e a feladata. Ez utóbbit ugyanis tisztességeségi piac-szabályozás tárgyává téve a versenyjogot meg lehet hagyni abban a hatékonyság alapú működésben, amely irányba az elmúlt évtizedekben kifejlődött.

¹⁵⁶ Mergers: Commission to assess proposed acquisition of GRAIL by Illumina, European Commission, April 20, 2021. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_21_1846 (letöltés: 2021. 06. 25.).

¹⁵⁷ Claire TURGOT: Killer Acquisitions in Digital Markets: Evaluating the Effectiveness of the EU Merger Control Regime, CoRe 2/2021., 119.